

Temel Göstergelerle 2006 Yılı Ekonomik Beklentileri Şubat - 2006

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan
İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi

Özet

2005 Yılı ekonomik gelişmeleri, Türkiye ekonomisinin önceki yıllardaki büyümesini sürdürdüğünü göstermektedir. 2006 Yılında ekonomi, siyasal ve sosyal huzursuzluklar çıkmaması ve büyük dış açık ve yüksek işsizliğin daha fazla sakıncalı boyuta ulaşmaması durumunda, olumlu gelişmesini sürdürebilecektir. Ancak, üst yapıdaki bu iyi gidişe rağmen alt yapıdaki bozuk gelir dağılımı, dengesiz bölgesel kalkınma, vergi sistemindeki bozukluklar, dışalım-dışsatım dengesindeki tutarsızlık gibi sorunların çözüm beklediği de bilinmektedir.

Anahtar Sözcükler: 2005 Ekonomisi, 2006 ekonomik beklentileri, ekonomik büyüme.

Abstract (Economic Expectations of 2006 According to the Basic Data - February 2006)

Economical developments occurred in 2005 showed that Turkish economy is keeping on its growing which started in the previous years. In 2006, Turkish economy seems to be maintaining its positive situation unless there will be any economic, political and social uneasiness as well as there will not be high unemployment rates and great gap in foreign trade. Nevertheless, despite the positive trend in the superstructure, the problems occurred in the substructure, namely unbalanced income distribution, unbalanced regional development, corruption in the tax system and incoherency in the export-import balance, are due to solution.

Key Words: Economy of 2005, Economic Expectations of 2006, economic development.

Giriş

2001'in büyük ekonomik bunalımından sonra 2005'te ülkemiz kesintisiz beşinci büyüme yılını da tamamlamıştır. 2001 Yılındaki %9,5'luk küçülme oranını hesaba katmazsak, 2002-2005 yılları arasındaki 4 yılda ekonomimiz toplam olarak %29,7 oranında büyümüştür. 2001'in küçülmesini düştükten sonra, son 5 yılın toplam büyüme hızı %20,2, yıllık ortalama artış hızı da %4'dür. Bu sonuncu oran, ülkemizin 20 yıllık dönemlerde ölçülebilen uzun süreli büyüme hızına (%4,5) yakındır ve dünya ölçeğinde küçümsenemeyecek bir büyüme

hızıdır. Ekonomimiz, enflasyondan uzaklaştıkça "kıvamını" bulmakta ve sağlıklı bir uzun süreli büyüme ortamına kavuşmuş bulunmaktadır. 2006-2008 Yılları arasındaki üç yılda %5 oranındaki bir yıllık hız ile büyüme ve enflasyonun yıllık %5'in altında tutulması programa bağlanmıştır. Program hedeflerine ulaşılabilirse, ekonomi büyük güç kazanmış olacaktır.

Önümüzdeki 3 yıllık programın gerçekleşmesi, dört temel tehlikenin (riskin) kontrol altında tutulmasına bağlıdır.

1- Ekonomi dışında, siyasal ya da sosyal bir olumsuz gelişme olmaması. 2007 Ni-

san'ındaki Cumhurbaşkanlığı seçimi ile aynı yılın Kasım'ındaki milletvekilliği seçimleri, siyasal dinginliği (sükuneti) bozacak gelişmeler yaratabilecek olaylardır. Bu alandaki olumsuz gelişmeler, hedeflere ulaşmayı olanaksız kılabilirler.

2- Dış açığın kontrol edilebilmesi, daha fazla artmaması. Teknik adı "cari işlemler açığı" olan ülkemizin içe ve dışa doğru yabancı para akışları arasındaki farktan oluşan dış açık, 2005'te 23 milyar doları (GS MH'nın %6,1'i) bulmuştur. Ekonomik programda 2006 yılında bu tutarın, yaklaşık bu düzeyde olacağı öngörülmüştür. Ancak 2006 yılı başında enflasyonda hızlanma eğilimleri görülmektedir. Geçen yıl petrol fiyatlarının hızlı yükselmesi, dış açığın en önemli kaynağı olan dış ticaret açığını yükseltmiştir. Bu yıl da petrol fiyatlarındaki artış eğiliminin sürmesi beklenmektedir. Ayrıca, geçen yılın dış açığı, ekonomiye sağlanan kısa vadeli kaynakları çok artırmış ve bu yılın başında, gelecek günlerde petrol fiyatlarının etkisiyle yükselcek dış açığın, aynı oranda karşılanmasında güçlükler olacağı tahmin edilebilmiştir. Bu gelişmeler, 2006'da dış açığın artacağını göstermektedir. Bununla birlikte, artan dış açığın kısa vadeli ek borçlar ile karşılanması, 2005'teki kadar kolay olmayabilecektir. Uluslararası pazarların fon arzında önemli daralmalar olması beklenmektedir. Bunun nedeni, ABD'de dış açıkların çok artması ve öteki gelişen ekonomilerin de fon taleplerini artırmaları olasılıklarıdır.

3- 2006-2008 Hedeflerine ulaşmamızı sağlayacak üçüncü şart, 2006 yılında işsizliğin azalmaya başlamasıdır. 2006 Başında bu şartın yerine geleceği konusunda bir belirti yoktur. Ekonomiye yönetenlerin bu konuda çok daha fazla özen göstermeleri gerekmektedir.

4- İç ve dış borçların geri ödenmesinde aksamalar olmaması önem taşımaktadır.

Geçen Yılın Tahminleri

Geçen yılbaşında yaptığımız göstergelerle ilgili tahminlerin gerçekleşme oranları, 2004 yılı tahminlerinden daha iyi sonuç vermiştir.(Tablo I).

Geçen yıl başında 2005 yılı için yaptığımız tahminlerle ilgili olarak şu öngöründe bulunmuştuk:

"Bugünkü tahminler, 2005'in, 2004'ten iyi olacağını göstermiyor. 2004 gibi 2005 de iyi bir ekonomik gelişme yılı olacak, ama büyüme oranında, üretim gelişme hızlanmasında, mal ve hizmet talebindeki gelişme hızında, 2004'ün rekorlarını aşmaya-caktır."

2005 yılında, bu öngörü, büyük ölçüde gerçekleşmiştir. 2005 yılı için yapılan son büyüme tahmini %5,8'dir ve 2004 yılı büyüme oranının (%9,9) yarısından biraz fazladır. Ama 2005 yılı yine de iyi bir büyüme yılı olmuş ve büyümeyle geçirdiğimiz son üç yıla, bir dördüncüsü olarak eklenmiştir. 2004'den daha az olmakla birlikte, ekonomik büyüme açısından olumlu geçen 2005 yılında, pek çok gösterge, iyi yönde gelişmiştir: Enflasyonun yıllık hızı, 2004'tekinden (%9,3) daha da aşağıya, %7,7'ye ve hedefin (%8) biraz altına düşürülebilmştir. Bu iyi gelişme, büyük ölçüde bütçe açığındaki olağanüstü azalıştan kaynaklanmıştır. Bütçe giderinin, planlanandan az ve gelirin planlanandan önemli oranda (%14,5) fazla gerçekleşmesi nedeniyle, bütçe açığı, planlanan düzeyin (30,3 milyar YTL) üçte birine (9,7 milyar YTL) düşürülmüştür. Yıl boyunca değişmeyen yabancı para fiatı ile bütçe açığındaki bu önemli azalma, enflasyon hızında önemli bir yavaşlamaya neden olmuştur. Bu gelişmeler, geçen Şubat'ta yaptığımız tahminlerle oldukça yakındır (Tablo: I). Tahminlerimizde yaklaşmış olduklarımız da vardır (%0,3 sapmalı büyüme hızı) çok yanılmış olduklarımız da (%51,6'lık sapmayla özel kesim dış-borçlanma hacmi) Bu tahminlerde, isabetli olmaya çok çalışmakla birlikte, sapmaların yüksekliği ya da düşüklüğünden çok, yıl içinde göstergelerdeki değişimi izlerken, yılbaşı tahminleri ile gerçekleştirmelerin karşılaştırmalarından çıkarılan derslerin yararlarına önem verilmektedir.

Geçen yılın büyüme hızını iyi tahmin etmiş olmakla birlikte (% 0,3 sapma) TL olarak tahminimiz, %7,8 oranında sapmıştır. Aradaki oran farkı, tahmin yöntemindeki

yanlış uygulamamızdan kaynaklanmıştır. Milli Gelir'in dolar karşılığındaki daha yüksek sapmanın (%15,8) nedeni, dolar fiyatında ortaya çıkan olağanüstü düşüklüktür.

Dış ticaretle ilgili tahminler, oldukça isabetli olmuştur. Dış ticaret açığındaki sapma (%6,6) dışsattım (%4,4) ve dışalım (%4,5) tahminlerinde olduğundan daha yüksektir. Döviz fiyatlarının düşük kalması (TL'nin yüksek değeri), olağanüstü bir ticaret açığı (42,9 milyar dolar) yaratmış ve bu sorun 2006'ya devredilmiştir. Yüksek dış ticaret ve ondan kaynaklanan cari işlemler açığının (22,9 milyar dolar) 2006'da korunabilmesi olanağı yoktur. Açıkların azaltılması için, yeni yılın ikinci ayı sonuna kadar etkili bir önlem alınmamıştır. Şubat 2006 ortasında merkez bankasının bir günde 5,5 milyar dolar destekleme alımı yapması bile, döviz fiyatlarını yükseltmemiştir. Ekonomi yönetimi de açığı azaltacak öteki önlemleri almamakta ısrarlıdır. Bu inat, sanayimizin iç yapısını bozmakta, üreticileri ithal girdileri kullanmaya zorlamakta, dış finansmanı, yani dış borçlanmayı hızlandırmaktadır. Bütçe açıkları hala yüksek düzeyini koruduğu için, devlet borçlanmaları, yeni yılda da aynı hızda devam etmekte ve bu durum, döviz fiyatlarındaki düşüklüğü giderme yönünde etkili bir önlemin uygulanmasını önlemek ve pazardaki faiz hadlerinin yüksek kalmasına neden olmaktadır. Üretici girdilerindeki yükseklik, yerli üretim maliyetlerini yükseltmekte, vergi sisteminde düzeltmeler yapılmamakta ve bu yönden üreticiler yerli malı kullanmaya özendirilememektedir. Öteki tahminlerimizdeki sapmalar, Tablo I den izlenebilecektir.

2006 Yılı Beklentileri

2006 yılında ekonomimizin, 2005 yılına benzer bir gelişme göstereceğini bekliyoruz. Bu yıl ekonomimizin %6 oranında büyüyerek Gayri Safi Milli Hasıla'yı (GSMH) ~ 550 milyar YTL'ye yükselteceğini tahmin ediyoruz. Bu konuda uygulanan ekonomik programın 2006 beklentisi, %5 büyüme ile GSMH'nın ~ 540 milyar YTL'ye ulaşacağı yönündedir. Bizim tahminimizin

biraz daha iyi olmasının nedeni, ekonominin, 2005'in sonunda biraz daha hızlanmış olması ve enflasyonda önemli bir aşamaya ulaşmış olmamızdır. 2005 Yılında yurda gelen 9,5 milyar dolarlık doğrudan yabancı sermayenin 2006'da yatırımları hızlandıracağını ve bunun da daha iyi bir büyüme oranına ulaşmamızı sağlayacağını tahmin ediyoruz. Yılın ilk iki ayında, 2005'in son aylarında elde edilen harcama tasarrufları, enflasyonun ana kaynağı olan devlet bütçesi açığının da 2005'te çok azaltılmış olması, 2006'daki iyimser tahminimizi desteklemektedir. 2005 Bütçe açığı, yılbaşında öngörülenin (30,3 milyar YTL) üçte birine (9,7 milyar YTL) düşürülmüştür. Bu uygulama sürdürülürse, 2006'da bütçe açığının sorun olmaktan çıkacağını tahmin ediyoruz. Böyle bir sonuç elde edilebildiği takdirde, devletin iç borçlanma hızı düşecek, bu hız düşmesi, ülkemizdeki faiz hadlerini aşağıya çekecek ve azalan faziler, yatırımları hızlandıracaktır. 2006 Yılında ekonomi yönetiminin böyle bir fırsatı kaçırmayacağını umuyorum.

Bu iyimser tahminin iki önemli varsayımı vardır:

- 1- Ekonomi dışı siyasal ve sosyal huzursuzlukların çıkmaması,
- 2- Ekonomi içindeki iki büyük sorunun, patlama noktasına kadar bozulmasının önlenmesi. Bu iki büyük sorun, büyük dış açık ve yüksek işsizliktir. Siyasal, sosyal ve ekonomik bu sorunlardan kaynaklanan riskler kontrol edilebilirse, tahminlerin gerçekleşme olasılığı daha fazladır. Bu varsayımlarla 2006 yılı, aşağıdaki gibi görünmektedir.

Ekonomik Büyüme

Yukarıda belirtildiği gibi, 2006'da da büyümeyi sürdürürse ekonomimiz, ender görülen bir durumda, üst üste beşinci yılda da önemli oranda büyümüş olacaktır. 2002-2005 arasında toplam %29,5 oranında büyümüştür. 2006'da da %6 büyürse, beş yılda hiç yavaşlamadan %35,5 oranında büyümüş olacaktır. Yine, yukarıda belirtildiği gibi, ekonomi-dışı sorunlardaki olumsuz gelişmeler, bu dengeleri bozabilir. 2007 Ka-

sım'ında yapılacak olmakla birlikte, seçimlerin yaklaşmış olması, bu konuda bazı riskleri artırmıştır. Bu riskler kontrol edilemediği takdirde bile, dış açık ve işsizlik yüksekliğinin yarattığı risklerin boyutu oldukça yükselmiştir. Son iki yıldır hızla artan dış açık, kontrol altına alınamamış bulunmaktadır. 2001'deki bunalımdan beri %10'un üstündeki oranlarda yüksekliğini koruyan işsizlikten kaynaklanabilecek tehlikeler, gittikçe yükselmektedir. Ekonomi yönetimi, arada bir yüksek tutarda döviz satın alınmayacağına hala öğrenmemiş gözükmektedir. Bu önlemin, açığı azaltabilmesi için, ülkemizde ki borçlanma faizlerinin daha da aşağıya çekilmesi gereklidir. Bunun için de Hazine'nin daha az borçlanma yapması zorunludur. Bunun için de bütçe açığının tümüyle kapatılması gereklidir. Ekonominin kronik sorunu olan dış açıkları indirebilmek için şu önlemlerin birlikte uygulamaya konması gerekecektir.

T.C. Merkez Bankası, 100-150 milyon dolarlık günlük destekleme alımı yapmalı ve alımlarını, döviz fiatları düşüşü duruncaya kadar sürdürmelidir. Bankaların müşterilerine uyguladığı faizin azalması için devlet de harcamaları biraz daha kısmalıdır. Bunun için sosyal sigorta kurumlarının açıklarını azaltmayı sağlayabilmeliyiz. Ayrıca, üreticilerin girdilerini ucuzlatacak önlemler de alınmalıdır. Bunun için, bazı KİT fiatlarının ucuzlatılması ve vergi yükünün azaltılması için önlem alınması gerekecektir. Şimdilik devlet, bu önlemleri almamakta direnmekte sosyal sigorta alacakları için af çıkarmaya çalışmaktadır.

İşsizliğin azaltılabilmesi için, ücretler üzerindeki vergi yükünün hafifletilmesi zorunluluğu vardır. Ücretler üzerindeki vergi yükü, sosyal sigorta kesintileri dahil, %40'a ulaşmaktadır. Bunun hafifletilmesi, hem ücretlileri rahatlatacak ve hem üretici girdilerinin maliyetini azaltacaktır. Sanayi girdilerinin yerli üretimden karşılanabilmesi için, sanayinin yerli yedek parça ve hammadde kullanması ve yedek parça üreticilerinin yabancı ülkelere satış yapacak kalite ve ucuzlukta mal üretebilmesi özen-

dirilmelidir. Bu alanda alınacak önlemlerin, erken sonuç verecek uygulama araştırmalarıyla tespit edilmesi de sağlanabilir.

Ekonomide finansal pazarlar ve enflasyonun azaltılması konusundaki uygulamalar, oldukça iyi sonuçlar vermiştir. Ancak, ekonominin yüksek dış ticaret açığından ve yüksek işsizlikten kaynaklanan kronik hastalıklarının çözülmesi gerekir. Bu alanda "sihirli değnek" özelliğinde bir önlem yoktur. Uzun erimli görüş açısı ile sabırla araştırma yapıp, araştırma sonuçlarına göre önlemler dizisi alınmalıdır. Araştırma alanları, şirketlerimizin yerli malı girdiler kullanmayı azaltması nedenleri, istihdam ve işsizlik, vergi sistemi, devlet borçları, devlet bütçesinin yapısı, devlet işletmeleri ve özelleştirme politikaları ilk akla gelenlerdir. Şimdi bunların bir çoğundaki gelişmeler, ithal girdilerin daha çok ve işgücünün daha az kullanımını özendirilmektedir. Bu alanlarda işletmelerimizin gidiş yönünü değiştirmeyi başaramamamız gereklidir.

Önemli ve zor bir araştırma, yüksek reel faiz yükünün sanyii etkileme biçimindeki gelişmelerle ilgili olmalıdır. Elimizdeki bilgiler, yüksek reel faizlerin sanayi yapımızı ve yatırımları olumsuz etkilemekte olduğunu göstermektedir. Serbest rekabet pazarlarına zarar vermeden çok sayıda etkili aracın birlikte kullanımını sağlayacak para politikası önlemlerinin tespit edilmesini sağlayacak bir araştırmanın getirileri çok yüksek olabilir.

GSMH'nın dolar değeri, 2005'te, bir önceki yıla göre %19 artarak 301,5 milyar dolardan 359 milyar dolara yükselmiştir. Artış oranının bu kadar yüksek olması, ekonominin reel büyümesinden (%5,8) ve geri kalamı da 2005 yılında YTL'nin değer kazanmasından kaynaklanmıştır.

Kişi Başına Milli Gelir

Bu gelişme kişi başına GSMH'nın da hızla artmış olması sonucuna ulaşmıştır. Kişi başına GSMH, 2005'te %19 artarak 4172 dolardan 4964 dolara, YTL olarak da %12 artışla, 5975 YTL'den 6700 YTL'ye yükselmiştir. Artış yüzdelerindeki farklar,

YTL'nin dolara karşı değer kazanmış olmasının sonuçlarıdır ve bu değer fazlalığı, gelecek yıllarda aksi yöndeki gelişmelerle düzelecektir. Bir yıl önce yapılan bu konudaki tahminlerimiz, dolarda %9,3, YTL'de de %3 oranında sapmıştır. Kişi başına GSMH, 2002'de %22 artarak 2584 dolara, 2003'de %30 artarak 3382 dolara, 2004'te de %23 artarak 4172 dolara, 2005'te %19 artarak 4965 dolara yükselmiştir. Kuşkusuz, kişi başına GSMH, 5 yılda 2,3 katına çıkmamıştır. Ancak, 5 yıl üst üste oldukça yüksek hızda (% 30) büyüyen ekonomimiz, dolar değeriyle GSMH'yı oldukça hızlı biçimde yükseltmiştir. YTL'nin bu dönemde %40 oranında değer kazanmasından kaynaklanan bu yüksek dolar değerleri içindeki yüksek artış hızlarının önemli bir kısmı, kur değişikliğinden kaynaklanmıştır. Aynı yüksek artış oranları, aynı nedenle YTL olarak da kişi başına yüksek yıllık artışlar vermektedir.

YTL olarak, 2001 yılında azalarak 2572 YTL'ye düşen kişi başına GSMH, 2002'de %53 artarak 3950 YTL'ye, 2003'te %28 artarak 5044 YTL'ye, 2004'de %18 artarak 5975 YTL'ye, 2005'te de %12 artarak 6700 YTL'ye yükselmiştir.

Milli Gelirimiz, 2,6 katına yükselmemiştir. Devlet istatistikleri, 2001 ve 2002 GSMH rakamlarını olduğundan çok düşük, sonraki yıllardakileri de olduğundan çok yüksek göstermektedir. Gelecek yıllarda, oranlar akla yakın sınırlara yeniden inecektir.

Cari fiyatlarla hesaplanan bu yüksek artış oranlarından, enflasyondan kaynaklanan para değeri düşmeleri hesaplanınca milli gelirdeki reel artış rakamlarına ulaşılabilecektir. Rakamlar enflasyondan ayıklanarak, son 4 yılda kişi başına gelirimizde yaklaşık %30 oranında reel artış olduğu söylenebilir.

Görüldüğü gibi bu rakam, milli gelirimizin son 4 yıllık reel artışı toplamına yakındır: %29,5. Aslında, kişi başına düşen milli gelir artış oranının, nüfus artışı nedeniyle bu son orandan düşük olması gerekir. Ama istatistiklerimizde bazı eksiklerin bulunduğu da bilinmektedir.

Bütçe Açıkları ve Enflasyon

Devlet harcamaları konusunda 2002 yılından beri sağlanan disiplin, 2005 yılında da sürdürülmüştür. Kamu Kesim'indeki öteki açıklar, önemini yitirmiş, sadece bütçeden karşılanan sosyal sigorta kurumlarının açıkları kalmıştır. 2005 Yılında sosyal sigorta kurumlarına bütçeden ödenen tutarlar bu kurumların açıklarıyla ilgilidir ve bütçe açığındaki düşüş, bu ödemelere rağmen elde edilmiştir. 2006 yılı bütçesinde sosyal sigorta kurumlarının açıklarını kapamak için bütçeye konan transfer ödeneği 12,5 milyar YTL dir. 2006 devlet bütçesi açığının, 2005'teki iyi sonuca rağmen, 16,5 milyar YTL olarak tahmin edilmesinin nedeni, bu yüksek sosyal sigorta açıklarıdır. Bütçe açığının %75'ini oluşturan sosyal sigorta açıklarının yüksekliğine rağmen, hükümetin meclisteki reform (!) kanunu içine sosyal sigorta primleri affını da yerleştirmiş olması şaşırtıcıdır. Tam aksine bu kanunun sigorta açıklarını azaltması beklenmekteydi. Ülkemiz vergi borcunu zamanında ödeyen yükümlülere cezalandırarak borcunu zamanında ödemiş olan yükümlülere ödüllendirmek gibi ters bir davranış biçiminden kurtulamamıştır. Zaman zaman halkın duygularını kötüye kullanan tüm af çabalarının, bir daha geri gelmemek üzere ülke gündeminden çıkmasını, özlemlerle beklemek kaderinden bir türlü kurtulamıyoruz. 2005'te 9,7 milyar YTL'ye kadar düşürülmüş ve enflasyonun ana kaynağı olan bütçe açığının gelecek yılda 16,5 milyar YTL'ye yükseltilmesi, şanssızlık olmuştur.

Sağlanan bütçe disiplini, 2005 yılında enflasyonu, ikinci kez, planlanan oranın (% 8) altında gerçekleşmesini (%7,7) sağlamıştır. (2004 yılında da %12 programlanmış, %9,3 oranında gerçekleşme sağlanmıştı.) 2006'da enflasyon oranının %5'e indirilmesi programlanmıştır. Bütçe uygulamasında açık azaltılamazsa, biz 2006'da enflasyon hızının %7'ye kadar çıkacağını tahmin ediyoruz. Çünkü, 2005'te uygulanan ekonomi programı, yüksek dış açık ve yüksek işsizlik gibi iki büyük sorunu, 2006'ya devretmiştir.

Dış açığın ve işsizliğin azaltılması için alınacak önlemlerin enflasyon baskılarını artırma yönünde etkili olacağını sanıyorum. 2006'da "Enflasyon Hedeflemesi" adı altında enflasyonla daha sıkı savaşağını açıklasa da, yüksek açık veren bütçe ödenekleri harcadıkça, %5'lik enflasyon hızının gerçekleşmesi güçleşecektir. %7'lik tahminimiz, TCMB'nın %2 oranındaki "hoşgörü" sınırları içindedir.

2006'da iş hayatından gelecek "kur düşüklüğü" yakınmaları artacak ve ekonomi yönetimi, aşağıdaki önlemleri alacaktır:

- TCMB, döviz fiyatlarını desteklemek için, döviz alımlarını sürdürecektir.
- ÖTV ve KDV oranları ile ücretler üzerindeki yüklerin hafifletilmesi için bu vergi oranlarının azaltılmasına gidilecektir.
- Dışsattım firmalarını özendirmek için bazı harcama artıran önlemlere başvurulacaktır.
- Finansal pazardaki faiz oranlarının düşmesi için, devlet borçlanma hızı ve tutarları azalacaktır.
- Kurumlar Vergisi oranı %30'dan %20'ye indirilecektir.
- Sanayi in girdilerini oluşturan devlet ürünlerinin fiyatlarında indirimler yapılacaktır.
- Birikmiş sigorta primlerinin affı gerçekleştirilecektir.
- Küçük esnaf ve sanayicilerin "para darlığı" yakınmalarını karşılamak üzere TCMB piyasadan devlet borç senetleri satın alarak para darlığını gidermeye çalışacaktır.
- 2005'te artmış olan özelleştirme gelirleri ile yabancı sermaye girişleri, yatırma harcadıkları oranda yeni mal talepleri ve harcama artışları yaratacaklardır.
- Ekonomi yönetimi işsizliği azaltmak için, emek yoğun iş yaratmaya yönelik yatırım harcamalarını artıracaktır.
- 2005'te hızla artmış olan ipotekli ev edindirme kredilerinin yaratacağı mesken

talebi, mesken inşaatı için yapılan harcamaları artıracaktır.

Yukarıdaki önlemler, ekonomi içindeki enflasyon baskılarını artırabilir. Bu önlemlerin hepsi olmasa bile bir kısmı, 2006'da uygulamaya konacak ve bununla birlikte bütçe açığı da yüksek düzeyde sürdürülecektir. Böyle gelişmeler enflasyonu hızlandırır da uygulanmalıdır. Ekonomi yönetiminin bu konuda ölçülü davranacağını ve TCMB'nın alacağı enflasyonu azaltma önlemlerinin, enflasyon hızlanmasını kontrol altında tutabileceğini, bu nedenlerle 2006'da enflasyonun planlandığı gibi %5 oranında değil, %7 oranında gerçekleşeceğini sanıyoruz. Bu önlemler uygulanırken, sosyal sigorta kurumlarının açıklarını karşılamak için bütçeye konmuş 12,5 milyar YTL tutarındaki bütçe gideri ile toplam bütçe açığı (16,5 milyar YTL) azaltılabilirse ve TCMB, açık piyasa işlemleri ile para hacmini kontrol ederse, enflasyon hızlanması yavaşlatılabilecek ve yıllık oran %5'in bile altında tutulabilecektir. Sosyal sigorta kurumları açıklarının yarısı azaltılabilirse, bütçe açığı sorunumuz çözüme yaklaşmış olacaktır.

Son iki yılda bütçe açığı, planlanandan daha aşağıya getirilmiştir. 2004 Yılında 46 milyar YTL planlanmış, 30 milyar gerçekleşmiş, 2005'te 29,7 milyar planlanmış 9,7 gerçekleşmiş ve 2006 yılında da 16,5 milyar planlanmıştır. Bu yıl da gerçekleşme 5 milyar YTL'ye indirilebilirse, bütçe açığı derdimiz çözümün eşğine gelmiş olacaktır. Bir çok devlet kurumunda zorunlu ödemelerin kısılması ile elde edilen bu iyi sonucun daha sonra bu kuruluşların zorunlu gereksinmelerinin karşılanması için, enflasyon baskısı yaratmayacak çözümleri başlatabileceğini umuyorum. 2005 yılında, bütçe giderleri 155 milyar YTL planlanmış, 144,6'ya indirilebilmiş ve 131 milyar YTL planlanan bütçe giderleri 134,8 milyara yükseltilebilmiştir.

Bu gerçekleştirmelerle Faiz-dışı Fazla (FDF) rakamlarında da planlanandan daha iyi sonuç elde edilmiştir: Plan 27,3, gerçekleşme 35,9 milyar YTL olmuştur. 2006'da 33 milyar YTL FDF planlanmıştır.

Bütçe uygulamasında elde edilen bu iyi sonuçlar, giderlerde tasarruflar ve gelirlerde gerçekleştirilen artışların sonucudur. En önemli devlet geliri olan vergi gelirlerinde, son yıllarda gerçekleştirilen artış, vergi yükünü çok artırmış, vergi sisteminde bazı çarpıklıklar yaratmıştır. Bazı vergi oranlarında dünya ülkeleri arasında en yüksek sayılan düzeylere ulaşılmıştır. Vergi yükü, GSMH'nın %35'ini aşmış, Gelir Vergisi Oranları çok yükselmiş, Kurumlar Vergisi oranları, kurumlaşmayı engelleyecek düzeye çıkmıştır. 2006 Yılında Kurumlar Vergisi oranının azaltılması beklenmektedir.

Vergi gelirlerimizin büyük kısmı (% 75) dolaylı vergilerden sağlanmakta ve bu vergi yapısı, sanayi girdilerinin fiyatlarını artırarak üretim maliyetlerini yükseltmektedir. Dış ticaret açıklarının 2005'te çok yükselmiş olmasının önemli nedenlerinden birinin, bu çarpık vergi sistemi yapısı olduğu öne sürülmektedir. 2006'da bu yapının biraz düzelmesi beklenmektedir.

Döviz Fiyatları

Son iki yıldır döviz fiyatları, enflasyondaki yavaşlamaya ve ekonomide yaratılan istikrara bağlı olarak, oldukça durgun bulunmaktadır. 2003 Yıl başında 1,7 YTL'sına kadar yükselen ABD doları fiyatı 2004 yıl sonunda 1,3 YTL'sına kadar düşmüş ve 2005 yılı sonunda 1,4 YTL düzeyinde istikrar kazanmıştır. 2006 Yılı'nın ilk iki ayında da dolar fiyatı, 1,3 YTL düzeyinde dalgalanmıştır. 2006 Yılı sonuna kadar dolar fiyatının %23 artarak 1,6 YTL düzeyine yükseleceğini tahmin ediyoruz.

2003'te başlayan ve 2004'te de süren ABD dolarının öteki ülke paralarına karşı değer kaybı, 2005 yılında da sürmüş, ancak yıl sonuna doğru düşüş biraz yavaşlamıştır. Bu gelişmeler içinde 2005 yılı başında Euro'nun fiyatı, 1,4 ABD dolarına kadar yükselmiş, ama yıl sonunda 1,20 dolar civarına doğru gerilemiştir. Şubat 2006'da Euro fiyatı 1,20 ABD doları civarında dalgalanmaktadır.

2003 Yılbaşından beri YTL karşısında sürekli değer kaybederek 1,3 YTL'ye kadar

düşen dolar fiyatı, dışsatımcıların satış gelirlerini olumsuz etkilediği için, sürekli yakınma nedeni olmuş ve TCMB'nın zaman zaman yüksek tutarlarda dolar satın almalarına neden olmuştur. 2003 Yılı boyunca 20 milyar doların altında olan TCMB döviz rezervi, 2005 yılı sonunda 50 milyar doların üstüne yükselmiştir. Şubat 2006'da bu rakam, 54 milyar dolar düzeyindedir.

TCMB'nın yoğun döviz alımlarına rağmen, YTL değer kazanımını sürdürmüş ve yine bu nedenle 2005 yılında dış ticaret açığı 43 milyar dolara, cari işlemler açığı da 23 milyar dolara yükselmiştir. Dış alımı ucuzlatan ve dışsatım gelirlerini düşüren döviz fiyatlarındaki düşüklük, ekonominin düzeltilmesi gereken bir çarpıklığı oluşturmuştur. Açıkların sürekli artması, ülkenin dış borçlanmasını da sürekli artırmaktadır. 2005 Yılında bu açıkların karşılanması için, ülkemizdeki faiz yüksekliğinden yararlanmak için yurda gelen kısa vadeli döviz tutarları, 40 milyar doları aşmıştır. Bu tutarda kısa süreli finansmanın, ekonomideki kırılganlığı artırdığı kuşkusuzdur. Ekonomi yönetiminin 2006 yılında alacağı önlemlerle dolar fiyatının (ve öteki döviz fiyatlarının) yükselmesi ve dış açıkların artış hızının yavaşlatılmasını sağlayacağını tahmin ediyoruz.

Ödemeler Dengesi ve Dış Ekonomik İlişkiler

2005 Yılı'nın dış ticaret açığı 42,9 milyar dolara, GSMH'nın %12'sine ulaşmıştır. Bu açığın yaklaşık yarısı (20,1 milyar \$), turizm ve öteki hizmet gelirleri ile karşılanmış, geri kalan 22,8 milyar dolar (cari işlemler açığıdır) öteki kaynaklardan karşılanmıştır. GSMH'nın %6,4'üne ulaşan böyle yüksek bir açığın, uzun süre istikrar içinde sürdürülmesi olanağı yoktur.

Yukarıda da söylendiği gibi, dış alımı azaltıp dış satımı artıracak önlemler alınarak ekonominin bu alandaki sorunu yılın ilk yarısında çözüm yoluna konulmalıdır. Bu çözümlerin uygulanması gecikirse, bazı bunalımların doğması kaçınılmaz gözükmektedir.

2005 Yılı için yaptığımız aynı yöndeki tahminler (Tablo I) de aşılmış ve açıklar çok yükselmiştir. Bunun çözümü vardır; birden fazla olan çareler artık uygulamaya konmalıdır. Yüksek açıklar, ekonomik istikrarı bozacak yönde etki yapmaya eğilim göstermekte ve çoğu zaman istikrarsızlık kaynağı oluşturmaktadır, ama ayrıca bir de sanayiinin yapısını değiştirmektedir. Tekstilcilerin sık sık yineledikleri gibi, yüksek değerli YTL, yabancı ülke ürünlerinin kullanımını özendirilmekte ve yerli üreticilerin pazarlardan çekilmesi sonucunu yaratmaktadır. Kuşkusuz, ekonomide dış alımın bu yönde özendirilmesi, yerli mallar için zorluk yaratmakta ve bir çok yerli üreticinin de işyeri kapatmasına neden olmaktadır. Bu yönde yapılabilecek bir araştırma, alınabilecek önlemlere ışık tutacaktır. Döviz açığı, ekonomimizin kronik bir hastalığıdır. Hastalık, uzun yılların ekonomik politika yanlışlarından doğmuştur. Sadece kur ya da faizi değiştirerek, bir hamlede düzeltilemez. Bu durumu yaratan nedenlerin araştırmaları tespit edilip, uzun süreli plan ve uygulamalarla düzeltilmesi gerekir. Alınması gerekli tüm önlemlerin uygulama alanları, yukarıdaki açıklamaların içindedir.

Devlet Borçları

2005'te devletimizin iç ve dış borçları artmıştır. 2004 sonunda 68,4 milyar dolar devlet dış borcu, 2005 sonunda çok az (%3,8) artarak 71 milyar dolara, iç borcu da 224,5 milyar YTL'den, %8,2 artarak 243 milyar YTL'ye yükselmiştir. Devletin iç ve dış borç toplamı, 2004'te 235,9 milyar dolar iken, 2005'te %6,8 artarak 252,0 milyar dolara yükselmiştir. Böylece, dolarla ölçülebilen devlet borçlarının toplamı, 2004'te GSMH'nın %78'inden 2005'te %70'ine düşmüştür. Bu oran, 2001 yılında %104, 2002'de %87,3, 2003'te %90,3, 2004'te %78 ve 2005'te 70 düzeyinde gerçekleşmiştir.

2006'da oranın %65'e düşeceği tahmin edilmektedir.

Özet ve Sonuçlar

Ülkemiz 2007 Mayıs'ındaki Cumhurbaşkanlığı seçimi, 2007 Kasım'ındaki genel seçimler nedeniyle, seçim ortamına biraz erkende olsa girmiş; 2006 başında siyasal tartışmalar yoğunlaşmıştır. Yeni yılın ilk 2 ayında, ekonomi, geçen yıla benzer biçimde iyi yöndeki gelişmesini sürdürmüştür. Ancak, siyasal tartışmalar yoğunlaşmakta ve ekonomik/sosyal istikrarı bozma yönünde gelişmektedir. Bu tartışmalar, siyasal ve sosyal huzursuzluklar yaratmadığı takdirde, 2006 yılı ekonomideki iyi gidişin 5'inci yılını oluşturmaya adaydır.

Üst yapıdaki bu iyi gidişin, alt yapıdaki işsizlik, dış açık, bozuk gelir dağılımı, dengelessiz bölgesel kalkınma, vergi sisteminin iyileştirilmesi gibi sorunlarımızın çözümü yönünde önlem almak için bize bir yıl daha kazandıracaktır.

Kaynaklar

- Aysan, A.M.: Ekonominin Temel Göstergeleri ile 2005 Yılı Beklentileri, Şubat 2005, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 26, Nisan 2005.
- TÜİK: Tüketici Fiyatları Genel Endeksi, Ocak 2006.
- 2005 Yılı Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri, Maliye Bakanlığı.
- 2006 Yılı Konsolide Bütçesi ve Bütçe Gerekçesi, Maliye Bakanlığı.
- Maliye Bakanlığı: Üç Yıllık Ekonomik Program, 2006-2008, 2005, Ankara.
- Maliye Bakanlığı: Ekonomik Rapor – 2005, 2005, Ankara.
- TÜİK: www.tuik.gov.tr
- Maliye Bakanlığı: www.maliye.gov.tr
- Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı: www.hazine.gov.tr

Tablo I
Temel Göstergelerle 2005 Yılı Başı Beklentileri ile
Yılsonundaki Gerçekleşmeler ve
2006 Yılı Beklentileri (Ocak 2006)

Göstergeler	2005 (TMA) (5)	2005 (G) (6)	Fark (%) (7)
GSMH (1), artışı, %	6,0	5,8	0,3
Enflasyon, TÜ (2), %	7,0	7,7	10,0
Bütçe gideri, milyar YTL	150,0	144,6	3,6
Bütçe geliri, milyar YTL	130,0	134,8	3,6
Bütçe açığı, milyar YTL	20,0	9,7 (1)	27,5
Bütçe açığı/GSMH, %	6,0	2,0 (1)	50,0
Kamu açığı/GSMH, %	5,0	3,5	30,0
FDF, milyar YTL (3)	27,3	35,9 (1)	27,2
Yıl sonu, dolar fiyatı, YTL/\$	1,5	1,4	6,0
Dış borç, milyar dolar, özel (4)	60,0	91,0	51,6
Dış borç, milyar dolar, kamu	70,0	71,0	1,4
Dış borç, milyar dolar, toplam	130,0	162,0	24,6
İç borç, milyar YTL, yıl sonu	190,0	243,8	28,3
İç borç, milyar dolar, yıl sonu	130,0	181,0	23,8
Toplam borç, milyar dolar, y s	260,0	345,0	31,9
GSMH, milyar YTL	450,0	485,0	7,8
GSMH, milyar dolar	310,0	359,0	15,8
GSMH/Kişi, dolar	4300,0	4964,0	9,3
GSMH/Kişi, YTL	6500,0	6700,0	3,0
Toplam borç/GSMH, %	83,8	90,3	7,7
Dışalım, milyar dolar	110,0	116,0	4,5
Dışsatım, milyar dolar	70,0	73,1	4,4
Dış açık, milyar dolar	40,0	42,9	6,6

Kısaltmalar ve açıklamalar:

- (1) GSMH: Gayri safi Milli Hasıla: Ülkede üretilen katma değerden, eskime payları düşülmeden önceki tutarını gösteren bir Milli Gelir ölçüsü.
- (2) Tüketici Fiyatları Genel İndeksi.
- (3) FDF: Faiz-dışı fazla: devlet bütçesinin gelirler toplamından faiz-dışı giderler düşüldükten sonra geride kalan gelir fazlası.
- (4) Bu yıl ilk kez tabloya eklenmiştir.
- (5) Şubat 2005'te Mustafa Aysan tarafından yapılmış olan yıl sonu tahminleri
- (6) 2006 yılı başında yapılmış olan gerçekleşme tahminleri.
- (7) Yılbaşında tahmin edilmiş tutarlarla, yıl sonunda gerçekleşen tutarlar arasındaki sapm oranları: $(G - M TA) / M TA * 100$.

(1) 31 Ocak Başbakan Açıklaması

Tablo II
Temel Göstergelerle Son Beş Yılın Ekonomik Gelişmeleri ve
2006 Beklentileri (Ocak 2006)

Göstergeler	2001	2002	2003	2004	2005(6)	2006(R)	2006(MA)(5)
GSMH (1), artışı, %	-9,5	7,9	5,9	9,9	5,8	5,0	6,0
Enflasyon, TÜ (2), %	68,5	29,7	18,4	9,3	7,7	5,0	7,0
Bütçe Gideri, mlyr.YTL	78,0	110,6	132,8	141,0	144,6	175,0	170,0
Bütçe Geliri, mlyr.YTL	51,8	75,6	92,6	110,7	134,8	158,5	160,0
Bütçe Açığı, mlyr.YTL	26,2	35,0	40,2	30,3	9,7	16,5	10,0
Bütçe Açığı/GSMH, %	17,4	14,6	11,3	7,1	2,0	3,0	2,0
FDF, mlyr.YTL (3)	12,5	11,8	18,3	26,3	35,9	33,0	35,0
Yılsonu dolar, YS, YTL/\$	1,4	1,6	1,4	1,3	1,4	1,4	1,6
Dış Borç, mlyr.\$, özel(4)	60,0	74,2	78,6	81,6	91,0	yok	100,0
Dış borç, mlyr.\$, kamu	55,0	56,8	63,4	68,4	71,0	yok	70,0
Dış borç, mlyr.\$, toplam	113,6	130,2	145,3	161,8	162,0	yok	170,0
İç borç, YS, mlyr.YTL	122,1	149,9	194,4	224,5	243,0	yok	230,0
İç borç, YS, mlyr.\$	99,0	100,0	139,3	167,5	181,0	yok	200,0
Toplam borç, mlyr.\$	214,0	231,0	281,3	317,5	345,0	yok	370,0
İç+Dış borç, kamu, mlyr.\$	154,0	156,8	202,7	235,9	252,0	yok	270,0
GSMH, mlyr.YTL	180,0	275,0	356,7	429,0	485,0	540,0	550,0
GSMH, mlyr.\$	148,0	182,0	236,0	301,5	359,0	382,0	400,0
GSMH/kışi, \$	2123,0	2598,0	3383,0	4172,0	4964,0	5216,0	5300,0
GSMH/kışi, YTL	2572,0	3950,0	5044,0	5975,0	6700,0	7300,0	7000,0
Toplam borç/GSMH, %	145,0	127,0	117,0	106,0	90,3	yok	90,2
Kamu borç/GSMH, %	104,0	86,2	85,9	78,2	70,2	yok	63,0
İç borç/GSMH, %	67,8	54,5	54,5	52,3	50,1	yok	42,0
Dışalım, mlyr.\$	41,4	51,6	69,3	97,5	116,0	124,4	130,0
Dışsatım, mlyr.\$	31,3	36,0	47,3	63,1	73,1	79,0	80,0
Ticaret açığı, mlyr.\$	-10,1	-15,6	-22,0	-34,4	42,9	45,4	50,0
Cari işlemler açığı, mlyr.\$	3,4	-1,5	-8,0	-15,7	-22,8	22,0	25,0

(1) GSMH: Gayri Safı Milli Hasıla: Ülkede üretilene katma değerden, eskime payları düşülmeden önceki tutarını gösteren bir Milli Gelir ölçüsü

(2) Tüketici Fiyatları Genel İndeksi.

(3) FDF: Faiz-dışı fazla: devlet bütçesinin gelirler toplamından faiz-dışı giderler düşüldükten sonra geride kalan gelir fazlası.

(4) Bu yıl ilk kez tabloya eklenmiştir.

(5) Şubat 2006'da Mustafa Aysan tarafından yapılmış olan yıl sonu tahminleri

(6) 2006 yılı başında yapılmış olan gerçekleşme tahminleri.